

Bon bini Bonaire

Henny Huisman liet er zijn droomhuis bouwen, Geert Wilders viert er vakantie en ex-Vestia-bestuurder Erik Staal houdt zich er schuil in zijn miljoenenvilla. Bonaire is een thuis voor BN'ers, ondernemers en toeristen van velerlei pluimage. Maar op dat stukje Nederland in de Cariben is niet alles wat het lijkt. 'Als je hier met een hoop geld en bombarie komt aanzetten, kun je heel hard op je bek gaan.'

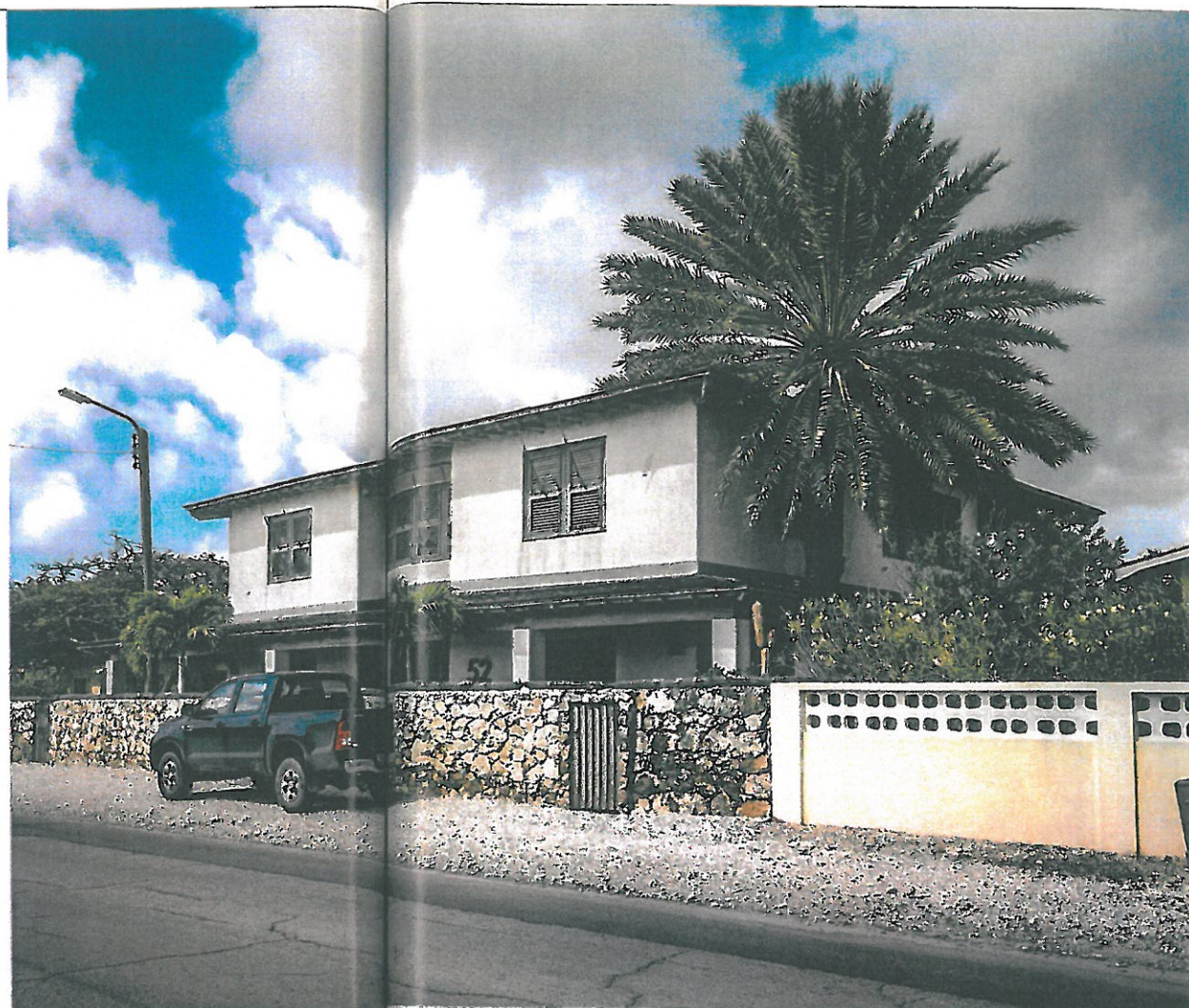
Einde bebouwde kom' meldt het verkeersbord langs een kronkelige weg richting het binnenland. Als er de laatste paar honderd meter iets van bebouwing is, dan moeten het de drie houten huisjes zijn die zich tussen de cactussen en de verdorde begroeiing bevinden. Het is exemplarisch voor Bonaire, een Caribisch eiland dat sinds 10 oktober 2010 (10-10-10) als openbaar lichaam een bijzondere gemeente van Nederland is. En dus dient de oer-Hollandse Gemeentewet als basis voor het bestuur op het eiland en hebben de bewoners stemrecht bij de Tweede Kamerverkiezingen die achtduizend kilometer verderop plaatshebben. Nederlandse politieagenten fietsen er rond op hun mountainbikes, de bushalte ziet er net zo uit als in Lutjebroek en op de meest afgelegen wegen stuiter je over verkeersdrempels. Maar of het ook Nederlands aandoet? Nou, nee. In vergelijking met Aruba en Curaçao is Bonaire het dunstbevolkt. Het eiland telt zestienduizend zielen en is daarmee niet meer dan een dorp. Een tropisch dorp, waar de thermometer het hele jaar door zo'n 32 graden aangeeft. Het waait er vrijwel elke dag, het regent er alleen in de wintermaanden. Niet zo vreemd dus dat het een gigantische aantrekkingskracht heeft op toeristen, watersporters en overwinteraars op leeftijd. Toch is van massatoerisme, zoals op Curaçao en Aruba, geen sprake. Het plaatselijke toerismebureau telt zo'n zeven- of achtduizend vakantievierders per jaar. 'De mensen die hier komen hebben geld of doen serieus aan watersport', vertelt **Leanne van Oostende**. De Microsoft-manager ligt in een strandstoel bij beachclub annex windsurfschool Jibe City. Het is al haar zesde trip naar het eiland en ze zal nog veel vaker komen. 'Ik heb hier een kavel gekocht met de opbrengst van mijn aandelen Microsoft.'

'IK HEB HIER EEN KAVEL GEKOCHT MET DE OPBRENGST VAN MIJN AANDELEN MICROSOFT'

Ze staan momenteel heel hoog, dus ik wilde er graag vanaf. Maar als ik de opbrengst op de bank zet met een rente van één procent, schiet ik er natuurlijk niets mee op.' Op de kavel komt een vakantiehuis met zwembad te staan, dat de Haarlemse voornamelijk gaat verhuren. 'Zoals het er nu naar uitziet, begint de bouw in januari. Dan ben ik hier weer. Voor mij is het echt een paradijsje: de knulligheid, de vriendelijke mensen. Het is hier veel minder crimineel dan op Curaçao, waar je de auto echt niet open kunt laten.'

PIET BOON-HUIS

Van Oostende is zeker niet de eerste Nederlander die een huis op Bonaire laat bouwen. *Soundmixshow*-miljonair **Henny Huisman** ook niet, maar hij was in 2004 wel een van de pioniers. Hij vroeg ontwerper **Piet Boon** een vakantievilla te tekenen waarin de hele familie terecht zou kunnen. Voor Boon het startpunt van een veel groter vastgoedproject op Bonaire. 'Het huis was vlak voor Kerstmis klaar. Henny vroeg **Karin Meyn** (Boons ex-vrouw, red.) en mij om er als eersten in te verblijven, zodat we eventuele gebreken direct zouden ontdekken. De villa staat pal aan zee en we hadden het zo heerlijk dat ik dacht: potverdikkie, dit wil ik ook.' Boon liet vervolgens een eigen villa bouwen, die hij later verkocht om opnieuw een droomhuis voor eigen gebruik neer te zetten. 'Dat is een tijdje zo doorgegaan. Toen de eerste huizen er stonden, ben ik ook in opdracht van vrienden en kennissen gaan bouwen. Het zijn er nu negentien. Ik heb onderhand geleerd wat wel en niet werkt, welke materialen goed blijven als ze constant blootstaan aan de wind en de zee. Ik gebruik hout en koraal uit de regio en bouw de huizen met dikke muren om het binnen koel te houden. En bijna alles is grijs, omdat de combinatie wit en zonlicht pijn doet aan mijn ogen.'

TROPISCH NEDERLAND

Met de klok mee vanaf links: de te koop staande Piet Boon-villa van Henny Huisman, Leanne van Oostende, het Caribische optrekje van gepensioneerd radioman Lex Harding, de gekke Nederlandse toeristen, Hollandse verkeersborden

Boon komt nog altijd twee tot drie keer per jaar naar Bonaire. Soms samen met boezemvriend en vastgoedinvesteerder **Maarten Langeveld**, die ook een huis van Boons hand bezit. 'Piet maakte me enthousiast en ik moet zeggen dat de puurheid van het eiland mij direct aansprak. Het is het Ibiza van dertig jaar geleden. Je hebt prachtige natuur, een zeeaquarium voor je deur en alles wat bij een Caribisch eiland hoort, zonder dat massatoerisme dat het karakter van Curaçao zo heeft aangetast. Je komt echt tot rust, wordt niet continu geprikkeld om iets te doen. Op Ibiza ben je steeds aan de gang en kom je overal mensen tegen die je uitnodigen. Op Bonaire kun je een beetje op jezelf zijn.' Boon onderschrijft dat echte vakantiegevoel. 'Ik voel me er altijd rustig, ontspannen. Sommige mensen vragen mij: "Wat kun je nou op Bonaire?" Voor hen is het misschien niet de juiste plek. Als ik er ben, ben ik de hele dag aan het kitesurfen. Ik ben zelfs eens van Bonaire naar Klein Curaçao gekit. Dat stond op mijn bucketlist!'

Spin in het web bij de verhuur en verkoop van vakantievilla's is ondernemer **Mariëlle Tichelaar**, die ruim tien jaar op Bonaire woont. Ze beheert twintig huizen, waaronder de villa van Henny Huisman en die van oud-tennisser **Paul Haarhuis**. 'Die van Henny heb ik al zes jaar in de verhuur en ik doe nog zes andere Piet Boon-huizen. Het is geweldig leuk, maar het werk gaat altijd door. Ik ben er zeven dagen per week mee bezig.' Tichelaar beheert en verhuurt villa's in het hoogste segment, op één uitzondering na allemaal gelegen aan zee. 'Daarbij mik ik op een heel hoog service-niveau. Als gasten een massage aan huis willen, kan ik dat regelen. Willen ze een eigen kok, dan zorg ik dat die er komt. Een oppas, een duikleraar, een golftrip naar Curaçao of een privévliegtuig, het kan allemaal.' Gedurende het hoogseizoen, van december tot april, lopen de huurprijzen op tot tienduizend dollar per week. Het huis van Huisman, waar wij Tichelaar spreken, kost vijfduizend per week. 'De verhuurprijzen op Bonaire zijn vrij laag in vergelijking met andere eilanden in het Caribisch gebied. Op Sint Maarten betaal je voor een gelijkwaardige villa zeker twintig tot dertigduizend dollar per week.'

ROZE LUCHTHAVEN

Die huur is prima op te brengen, getuige de stoet BN'ers die in de villa's van Tichelaar verbleven. Onder hen **Thomas Acda**, **Dirk Zeelenberg**, **René Mioch**, **Katja en Birgit Schuurman**, topkok **Sergio Herman** en zangeres **Dominique van Hulst**, kortweg Do. Gefortuneerd radioman **Edwin Evers** komt bijna elk jaar met Kerstmis, ook nadat hij werd opgeschrikt door een inheemse papegaai. 'Dat beest was het huis ingevlogen en Edwin bleek een beetje bang', vertelt Tichelaar. 'Door de hoge plafonds kon ik er zelf niet bij, dus heb ik een paar jongens met een grote ladder opgetrommeld om de papegaai te vangen. Net als Edwin raken sommigen echt *addicted* aan het eiland. Anderen komen één keer en nooit meer. Opvallend is dat.' De meeste villa's die Tichelaar verhuurt staan in rijkswijk Belnem en het naastgele-

gen Punt Vierkant, vlak achter Flamingo International Airport. Op deze miniluchthaven – met roze aankomst- en vertrekhal – landt een paar keer per week een KLM-toestel. Af en toe doen ook een Dreamliner van ArkeFly, kisten van het Amerikaanse Delta Airlines en propellervliegtuigen van de regionale maatschappij Insel Air het vliegveld aan. Echt last heb je dus niet van het 'internationale vervoersknooppunt'. Dat kan in de toekomst wel veranderen. Oud-KLM-topman **Peter Hartman** maakt zich namelijk sterk voor de ontwikkeling van Flamingo Airport. De landingsbaan werd al verlengd om grotere toestellen te kunnen ontvangen en een nieuwe brandweerkazerne is in aanbouw om aan de veiligheidseisen te voldoen. Wellicht is dat de reden dat Huisman zachtjesaan probeert zijn droomvilla van de hand te doen. Het huis, op EEG Boulevard 52, staat te koop voor een lieve 2,7 miljoen dollar. Daarvoor krijgt u vijf slaapkamers, drie badkamers, een zwembad en een

Met de klok mee vanaf links: de recent gerenoveerde villa By the C in Sabadeco (te huur voor tienduizend dollar per week), Mariëlle Tichelaar, Flamingo International Airport en supermarktticoon Gerard van den Tweel

privéstrand. Om Huisman nog wat meer op te jagen, hield ook een andere ex-KLM'er zich met de ontwikkeling van de luchthaven bezig. **Camiel Eurlings** bezit al jarenlang een villa in Sabadeco, de andere rijkswijk van Bonaire. Daar heeft de gevallen topman vooral gezelschap van welgestelde Amerikaanse burens. Ook zijn huis wordt verhuurd door Tichelaar. Vanaf 1350 dollar per week kunt u in het liefdesnestje van Eurlings verblijven. Althans, als hij er zelf niet met een scharrel in het zwembad plonst.

BUURTHUIS

Het zijn niet alleen vastgoedondernemers en oud-ceo's die kansen zien op Bonaire. Supermarktticoon **Gerard van den Tweel**

(Quote 500 nr.168, € 115 miljoen) kwam in 1992 met een handelsmissie naar Curaçao en raakte bevriend met **Jaime Saleh**, de toenmalige gouverneur van de Nederlandse Antillen. Anno 2014 heeft hij drie zaken op Bonaire: de Van den Tweel Supermarket, die een exclusieve samenwerking heeft met Albert Heijn, Voordeelmarkt Warehouse en horecagroothandel Bonaire Food Group. In de koffiecruiser van zijn Albert Heijn, die bijkans dienstdoet als buurtcentrum, Hollandse snackbar en Antilliaans eethuis, verhaalt hij over ondernemen in de Cariben. 'We hebben nu zeven vestigingen op de eilanden: drie op Curaçao, een op Aruba en sinds vorig jaar drie op Bonaire. Dit Albert Heijn-filiaal hebben we in 2012 geopend. Een win-winsituatie: de Nederlanders zijn hartstikke blij, maar ook de Bonairianen kennen de AH-producten allemaal. Het totale concern in de Cariben draait honderd miljoen euro omzet per jaar, waarvan zeker twintig miljoen aan AH-producten.' De Van den Tweel Supermarket lijkt op een Albert Heijn, maar dan net even anders. Naast de koffiecruiser, waar het halve eiland samenkomt en de meisjes van de klantenservice de tafels bedienen, ontbreken de bekende blauwe letters op de gevel. Het filiaal heet Van den Tweel Supermarket omdat de Nijkerker wat betreft het pand en de financiën volledig onafhankelijk is van de grootgrutter. 'Er is een franchiseovereenkomst van vijf jaar, maar het is mijn eigen winkel. Ik heb dit prachtige pand zelf laten bouwen. En aan die nieuwe weg hier tegenover, duizend meter lang, heb ik ook een flinke bijdrage moeten leveren. Ik heb me moeten bemoeien met de aanleg omdat de overheid niet voldoende geld had. Het heeft veel inspanningen gekost om het voor elkaar te krijgen, maar zonder infrastructuur heb je geen economie.' In de Cariben worden de zaken anders aangepakt, vertelt

'BIJNA ALLES IS GRIJS, OMDAT DE COMBINATIE WIT EN ZONLICHT PIJN DOET AAN MIJN OGEN'

Van den Tweel. 'Je moet veel geduld hebben. In Nederland gaat het voor een ongeduldige ondernemer als ik vaak al te langzaam met vergunningen, maar hier hebben we sinds 10-10-10 een Hollandse gemeente met een overvloed aan ambtenaren, die helemaal niet in verhouding staat tot een dorp met zestienduizend inwoners. Ik moet dus afwachten en als ondernemer heb ik die tijd gewoon niet. Dan verlies ik geld. Het kan allemaal veel efficiënter.'

Ook het personeel heeft zijn aandacht. 'Ik houd vijf honderd man aan het werk in de Cariben en ben een van de grootste werkgevers van Bonaire. Mensen willen graag voor je werken, maar ze willen zich wel betrokken voelen. Ik bied hun een warm bad, straalt altijd plezier uit als ik hier ben. Maar ik verwacht ook wat terug. Ik merk het direct als ze er de kantjes vanaf lopen. Helaas zijn er medewerkers geweest die niet helemaal eerlijk waren. Dan moet ik hard zijn en hen ontslaan. Het team dat er nu staat, gaat er honderd procent voor en er is het afgelopen halfjaar geen diefstal meer geweest. Maar de onderlaag op Bonaire heeft het zwaar, dat is gewoon zo. Men heeft maar een heel klein aow'tje en vaak geen pensioen. Er komt hier honger voor. Als iemand dan een brood meeneemt om zijn of haar familie te voeden, zie ik dat af en toe door de vingers.' De kostbare import van producten en de omschakeling van de Antilliaanse gulden naar de Amerikaanse dollar – eveneens in 2010 – spelen tevens een rol bij het runnen van de supermarkt. 'Voor de lokale bevolking is alles nog duurder geworden, maar ook de Nederlandse toeristen klagen over de prijzen. Van hen snap ik dat niet. Tachtig tot negentig procent van de bevoorrading komt van overzee, de rest met de KLM; vooral groente, fruit, vlees en melkproducten. KLM rekent tweeënhalve euro per kilo, dus dat moet je bij de oorspronkelijke prijs optellen. De elektriciteit is ook

vier keer zo duur; ik ben 75 duizend dollar per maand kwijt. Ja, dan kost een pannetje mosselen opeens 25 dollar.'

VOLLE TENT

Horecaondernemers zijn blij met Van den Tweel. **Rick en Kim van den Broek**, eigenaren van restaurant At Sea in 'hoofdstad' Kralendijk, herinneren zich nog goed hoe het was vóór de Nederlandse supermarkt haar deuren opende. 'Dan kwam je in de lokale supermarkt en zag je op de groenteafdeling alleen een schap met wortels', vertelt Rick. 'Nou, dan werd het die avond dus iets met wortels.' De man die ooit een zeilcharter wilde beginnen, boekt nu succes als chef-kok van het Europees georiënteerde restaurant. Echtgenote Kim fungeert als gastvrouw. Het jonge stel (hij is 30, zij 28) heeft vijftien fulltime personeelsleden in dienst. Bij At Sea willen ze hun gasten een chic maar niet te formeel avondje uit bieden. Zoals Bonaire zelf is, eigenlijk. 'We gebruiken zo veel mogelijk lokale producten en zijn creatief met onze kaart. De inkoop is duur, maar we houden de prijzen in ons restaurant bewust laag. Ja, dan zijn de marges klein, maar heb je wel een volle tent.' Die strategie werpt zijn vruchten af. Culinaire recensenten van *Caribbean Journal* zetten At Sea onlangs op de eerste plaats in hun top-50 van beste restaurants van het Caribisch gebied. Rick straalt als we ernaar vragen. 'We zijn verkozen boven een aantal superexclusieve restaurants op St. Barth's en de Bahama's. Dat is wel heel gaaf.' De honger om te ondernemen is daarmee niet gestild. Deze maand opent het paar een tweede restaurant in Kralendijk, La Cantina. Kim: 'Laagdrempeliger, gebaseerd op de Caribische en Latijns-Amerikaanse keuken.' At Sea concurreert met een ander populair restaurant aan de boulevard, It Rains Fishes, de favoriete stek van Peter Hartman,

Met de klik mee: doorkijkje in rijkswijk Belnem, appartementencomplex Bellafonte (waar ze nu en dan blauw bloed verbijft), vrolijkheid op straat in Kralendijk en chef-kok Rick van den Broek van restaurant At Sea

CDA'ers **Hans Hillen**, **Maxime Verhagen** en **Camiel Eurlings**, maar ook van **Geert Wilders** en zijn echtgenote **Krisztina**. 'Als Wilders komt eten, komen eerst de beveiligers langs om de nooduitgangen te controleren. Meestal zit hij aan een tafel in een hoekje, vrij vroeg op de avond. Zo wordt hij niet gestoord, al heb ik het idee dat hij sowieso met rust gelaten wordt op het eiland. Ik heb hem ook weleens in zwembroek in de Albert Heijn zien lopen', vertelt eigenaar **Huub Groot**. Samen met partners **Han ten Winkel** en **Laura van Alem** runt hij ook Spice Beach, een beachclub met restaurant. **Bert Evers**, eigenaar

van beachclub Zanzibar op Curaçao, heeft eveneens geïnvesteerd in de tent. 'Over deze locatie hebben we twee jaar moeten onderhandelen met het hotel dat ernaast staat', vertelt Groot. 'We hebben hen uiteindelijk weten te overtuigen van ons plan.' De ondernemers wisten – daar is hij weer – Piet Boon te strikken om een ontwerp te maken. 'Sommigen van ons kenden Piet al via Ajax, maar hij kwam ook regelmatig bij It Rains Fishes eten. Hij vertelde ooit dat hij weleens een beachclub zou willen ontwerpen, en daar heb ik hem aan gehouden!' Sinds 2012 is Spice Beach up and running en heeft Ten Winkel de dagelijkse leiding op het

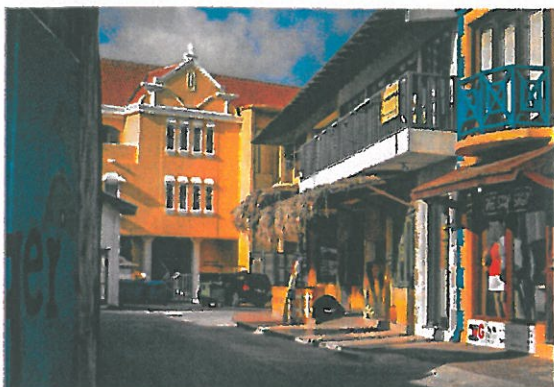
TROPISCH NEDERLAND

1. **SPICE BEACH**
Hip, met prima restaurant
2. **KAREL'S BEACH BAR**
Favoriet bij locals en toeristen
3. **IT RAINS FISHES**
Goed visrestaurant aan zee
4. **CAPRICCIO**
Italiaans topeten én de beste wijnkaart van de Cariben
5. **AT SEA**
Europese keuken
6. **JIBE CITY**
Beachclub en windsurfschool
7. **SABADEO**
Rijkswijk
8. **BELNEM**
Villawijk aan zee
9. **WASHINGTON SLAGBAAI NATIONAL PARK**
Ruim 5,6 hectare aan beschermd natuurgebied

'AAN DIE NIEUWE WEG HEB IK ZELF MOETEN BIJDAGEN,
OMDAT DE OVERHEID NIET VOLDOENDE GELD HAD'

Met de klok mee vanaf rechts: Spice Beach, een beachbabe, horecaondernemers Han ten Winkel (l.) en Huub Groot, boetiekjes in Kralendijk en hete dames met koele biertjes

bloedhete strand. In de ligstoelen en de cabana's zijn voornamelijk Nederlanders te vinden, maar ook enkele Amerikanen van het in de haven afgemeerde cruiseschip. Een groep jonge Antilliaanse dames maakt aan een tafeltje in het zand een fles prosecco soldaat. 'Het gaat hier niet zo om het zien en gezien worden, zoals op Curaçao wel een beetje het geval is', vertelt Ten Winkel. 'We zijn hier niet zo van de snelle jongens. Onze gasten willen geen gekte, maar wel een leuke dag.' Dat is volgens de managing director de reden waarom BN'ers zich zo aangetrokken voelen tot Bonaire. 'Je voelt je thuis. BN'ers worden niet aangesproken en kunnen rustig hun gang gaan. Zoals Huub net al zei: zelfs over de aanwezigheid van Wilders maakt niemand zich druk.' Terwijl die de Antillen nota bene uit het koninkrijk wil lozen.

DUBBELE AGENDA'S

Ach, Wilders... Groot en Ten Winkel hebben genoeg aan de lokale politiek. Volgens hen is ondernemen op Bonaire makkelijker dan in Nederland, mits je het op een maatschappe-

lijk verantwoorde manier doet. En dan hebben ze het niet over zonnepanelen of goede doelen. Groot: 'Je bent in een dorp bezig, dus de lijntjes zijn kort. Dat kan positief maar ook negatief uitpakken. Hierheen komen en roepen dat je het allemaal wel even gaat doen, werkt niet. Je moet geduld hebben, maar je ook niet laten afpoeien.' Dat Bonaire nu een bijzondere gemeente van Nederland is, heeft het ondernemersklimaat verbeterd, vinden de mannen. 'Nederland is de beste partner die je kunt hebben', oordeelt Groot. 'Het zou nóg fijner zijn geweest als Aruba, Bonaire en Curaçao samengebleven waren, maar door ego's en dubbele agenda's van lokale bestuurders is dat niet gebeurd. De kritiek op Nederland van de mensen hier vind ik niet altijd terecht. Dat het voor de bevolking zo duur is, komt niet door de invoering van de dollar. De Antilliaanse gulden was altijd al gekoppeld aan de dollar. Het was wel het moment dat we een normaal prijsniveau gingen hanteren.' Maar of we sinds 10-10-10 kunnen spreken van een geslaagd huwelijk

'GEEN ENKEL DORP IN NEDERLAND HEEFT EEN LUCHTHAVEN, EEN ZIEKENHUIS, EEN ZEEHAVEN EN LANDSGRENZEN'

TROPISCH NEDERLAND

tussen Nederland en zijn meest tropische gemeente? 'Nee, het is nog niet zoals gehoopt. Sommige zaken zijn merkbaar verbeterd, zoals het onderwijs en de infrastructuur. Dat is positief voor de gehele bevolking. Dat het een tijdrovend proces is, moge duidelijk zijn. Toch geloof ik dat er een gelijkwaardig partnership is, alleen moet de balans nog worden gevonden.' Een eiland in transitie, dat is Bonaire. **Trix van Bennekom**, voormalig directeur metro van het Rotterdamse openbaarvervoerbedrijf RET en tegenwoordig werkzaam als Antillen-correspondent, beschrijft in haar boek *De tragiek van Bonaire* het onvermogen van de Nederlandse overheid om de armoede, corruptie en misdaad te bestrijden. Een onderwerp dat men liever mijdt, om de toeristen en investeerders niet af te schrikken. De sterke arm van de christendemocratische UPB – al jaren de grootste partij op Bonaire – en het gebrek aan onafhankelijke media maken dat de gelederen zich altijd sluiten, of het nu gaat om omkoeping van politici door vastgoedondernemers of de moord op apothekersassistent Marlies van der Kouwe. Wie dieper graaft, merkt dat het zonnige eiland ook een schaduwzijde heeft. Dat maakt Van Bennekoms boek tot verplichte kost voor Nederlandse ambtenaren die worden uitgezonden naar Bonaire. Volgens Groot en Ten Winkel geeft het echter een te negatieve voorstelling van zaken. 'Er is geen enkel dorp in Nederland dat een luchthaven, een ziekenhuis, een zeehaven en landsgrenzen heeft. Ja, daar moet Nederland rekening mee houden, maar daar doen ze in Den Haag ook alles aan', zegt Groot. 'Bonaire is een micro-economie met macroproblemen', vult Ten Winkel aan. Groot: 'Maar dit eiland heeft ook alle ingrediënten om een echt paradijs te worden. Alles komt goed. Dat hoor ik al twintig jaar, dus dan zal het wel zo zijn.'